

Теоретико-методологічні аспекти підготовки фахівців соціальної сфери

Україні притаманна своєрідність процесу становлення професії соціального працівника і соціального педагога: офіційне визнання професій «соціальна робота» і «соціальна педагогіка» скоріше можна назвати юридичним оформленням того, що було вже нагромаджене практикою, теорією, історією. У цьому полягає особлива складність ситуації, в якій формується професія соціального педагога і соціального працівника в Україні, а значить і система підготовки відповідних фахівців.

Навчання соціально-педагогічній діяльності повинно базуватися на власній концептуальній моделі. Закономірно, що в процесі визначення моделі підготовки соціальних педагогів необхідно враховувати і опиратися на економічні та соціальні реформи, оскільки вони впливають і вирішальним чином впливатимуть на сутність соціальної роботи та соціально-педагогічної діяльності у майбутньому, а також на систему вимог, що пред'являтимуться до працівників цих сфер. Професія соціального педагога, як і соціального працівника, визнана де-юре трохи більше 10 років тому, і система професійної підготовки відповідних фахівців переживає складний період свого становлення. Визначити правильну стратегію розвитку соціальної політики, окреслити напрямки соціальної роботи та соціально-педагогічної діяльності, системи підготовки кадрів для цих сфер – надзвичайно важливі завдання для інституцій підготовки фахівців та суб'єктів реалізації соціальної політики.

Проблема професійної підготовки соціального педагога та соціального працівника в сучасній науці розглядається у двох аспектах:

- а) формування особистості, підготовленої до виконання як освітніх, так і супутніх (правових, виховних, консультаційних, реабілітаційних тощо) функцій;
- б) формування спеціаліста системи освіти та соціальної сфери, який поряд з основними професійними вміннями соціального педагога, володіє ще й прикладними вміннями соціально-правової діяльності як засобами педагогічної дії.

Підготовка спеціалістів соціально-педагогічної сфери залежить від якості змісту університетської освіти і наукових досліджень у цій галузі, передбачає засвоєння студентами категорій, понять і термінів при вивченні соціально-педагогічних дисциплін, оперування ними в практичній діяльності, що дозволить

сформувати теоретико-методологічну основу професійного світогляду майбутнього спеціаліста, допоможе осмислювати сутність соціально-педагогічних явищ та процесів.

Експериментально-практичним і науково-емпіричним фундаментом соціальної педагогіки виступає соціально-педагогічна практика як частина соціальної практики, тобто, надзвичайно важливим є синтез теоретико-методологічної та емпіричної складової підготовки спеціалістів соціальної сфери, залучення масиву даних емпіричних спостережень і досліджень практиків до формування теоретичних основ підготовки студентів відповідних спеціальностей. Сучасний етап розвитку соціально-педагогічної науки характеризується процесами узагальнення, окреслення об'єктно-предметної області, формуванням категорійно-понятійного апарату науки, становленням та уніфікацією основних категорій та понять теорії і практики.

Соціально-педагогічна практика та практика соціальної роботи розробляє ефективні моделі педагогічно-доцільної діяльності інститутів суспільства, сприяє підтримці взаємозв'язку дослідницької діяльності (теоретичного та прикладного характеру), експериментальної (практичної) роботи з процесом професійної підготовки спеціалістів – соціальних педагогів та соціальних працівників, а також викладачів освітніх установ.

На нашу думку, сьогодні складно диференціювати категорії «соціальна педагогіка» і «соціальна робота». Вони розвиваються у тісному і водночас суперечливому взаємозв'язку: від повного ототожнення та «взаємопоглинання» до повної самостійності, автономності однієї відносно іншої.

Базовою дисципліною підготовки майбутніх соціальних педагогів є соціальна педагогіка. Основною цього навчального курсу є формування у студентів теоретичних уявлень про соціальну педагогіку як галузь гуманітарних знань, її предмет і об'єкт дослідження та основні категорії, розкриття специфіки соціально-педагогічної діяльності, її гуманістичної спрямованості, оволодіння знаннями про основні методи і форми соціально-педагогічної діяльності з різними категоріями клієнтів.

Соціальна робота посідає особливе місце в системі сучасного наукового знання, оскільки вона поєднує в собі теоретичні засади та практичну діяльність з різними категоріями клієнтів. Соціальна робота, як наука, відносно молода, і тому триває формування й уточнення її категоріально-понятійного апарату, точаться наукові дискусії навколо термінології, розуміння змісту і структури соціальної роботи, доцільності використання конкретних методів.

Характерною рисою соціальної роботи в Україні є те, що вона

пов'язана із соціальною педагогікою та соціальною політикою держави. Соціальна робота є комплексом різних видів допомоги: соціально-побутової, медико-соціальної, соціально-правової, соціально-педагогічної, оскільки допомога завжди предметна, спрямована на задоволення тих чи інших потреб. Водночас, основою соціальної роботи є соціальна педагогіка, бо без неї соціальна робота, за висловом А. Малько, перетвориться на «сізифову працю подолання наслідків без урахування причин».

Аналізуючи діяльність інституцій соціальної роботи в Україні, слід зазначити, що вони є важливою ланкою в системі соціального управління суспільством. Вони розвиваються у нерозривному зв'язку з політичними, економічними, власне соціальними процесами. Нині справа соціального захисту в Україні перебуває у стадії становлення й розвитку, ведуться пошуки її оптимальної структури, основних функцій, провідних напрямів діяльності на різних рівнях. Призначення цієї роботи полягає в тому, щоб з допомогою нормативно-правових, економічних, фінансових, соціально-психологічних, організаційно-технічних засобів і важелів здійснювати підтримку і допомогу соціально вразливих груп населення чи окремих громадян.

Однією з найважливіших тенденцій сучасного світу стало усвідомлення того, що стійкий розвиток суспільства, а також подолання проблем, з якими воно стикається, залежать від стану освіти країни та рівня освіченості її громадян. Сьогодні стає все більш очевидним, що лише професіонали можуть забезпечити виживання суспільства, його вихід з глибокої соціально-економічної кризи. Ефективне функціонування всіх державних та суспільних структур значною мірою залежить від рівня фахової підготовки співробітників до роботи в установах та організаціях певного спрямування. А відтак не менш важливим є питання фахової підготовки спеціалістів до роботи з різними категоріями населення в закладах системи соціального захисту.

Рівень кваліфікації практиків соціальної та соціально-педагогічної галузі – важлива проблема інститутів соціалізації на сучасному етапі розвитку суспільства, коли відчувається гостра суперечність між реальною підготовкою молодих спеціалістів та актуальними потребами соціальної сфери. Постає питання розширення спектру соціально-педагогічної роботи за рахунок підвищення активності насамперед студентів педагогічних, медичних спеціальностей та соціальних працівників, психологів, соціальних педагогів, менеджерів соціальної сфери, волонтерів, лідерів громадських та державних організацій, які мають соціально-розвиваючі цінності та відповідні культурні норми – тих, кого ми

називаємо професійною громадою – громадою практиків соціально-педагогічної та соціальної роботи.